

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัจจุบันการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุน ให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 80 ข้อ (4) ได้กำหนดแนวนโยบายด้านการศึกษาไว้ว่า ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนาและเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษา ให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2550, หน้า 24) ซึ่งมาตราดังกล่าวจะพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 - 2554) ข้อ 5.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคน และสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ (1) การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน โดยส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้ จัดการองค์ความรู้ ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ความรู้สมัยใหม่ ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงประเทศ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม (ธีระพล อรุณะภัสกร, และคณะ, 2550, หน้า 36-37) ซึ่งจะเห็นได้ว่า การพัฒนาคนสามารถนำองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้สมัยใหม่มาใช้ได้ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงประเทศ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545 เกี่ยวกับความมุ่งหมาย หลักการ มาตรา 6 ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 การจัด การศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ และมาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดการเนื้อหาสาระ และกิจกรรม ให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดย

ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ และจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ และจากมาตรา 27 ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพ ปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น (วิสิทธิ์ โรจน์พจนรัตน์, 2546, หน้า 23-34) ซึ่งเป็นเจตนารมณ์ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้ท้องถิ่นและสถานศึกษาได้มีบทบาท และมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการ และความต้องการของท้องถิ่น

จากเอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ตามหลักการข้อ 2 เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และจุดหมายข้อ 9 รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 4) และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบ และทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอน โดยหลักการของหลักสูตรข้อ 3 เน้นด้านการกระจายอำนาจให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ข้อ 4 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลา และการจัดการเรียนรู้ และจากจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ข้อ 2 มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต และข้อ 5 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551 หน้า 2-5) จะเห็นได้ว่าหลักสูตรดังกล่าวจัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษา โดยมีหลักการเน้นการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น และมีจุดหมายเน้นเรื่องภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม และโดยที่ชุมชนในท้องถิ่นมีการปลูกพืชสมุนไพรต่าง ๆ มาก เพื่อนำมาใช้ในการบำบัดโรคเกี่ยวกับอาการเบื้องต้น และทำสารน้ำหมักชีวภาพเพื่อขับไล่และฆ่าแมลง และทำปุ๋ยชีวภาพ ประกอบกับมีผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านของท้องถิ่นสามารถให้คำแนะนำ และร่วมจัดการเรียนรู้ได้ ดังนั้นโดยความสอดคล้องด้านนโยบายการกระจาย

อำนาจให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และความพร้อมของชุมชนในด้านการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนจึงจัดการฝึกอบรม เรื่อง พืชสมุนไพร ให้นักเรียนตามความต้องการของท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย

ปัจจุบันภูมิปัญญาไทยด้านสมุนไพรมีความสำคัญ และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปในด้านการรักษาโรค และการบำรุงสุขภาพเป็นอย่างมาก ดังที่ เอกวิรัตน์ อุดมพร (2550, หน้า 3) ได้กล่าวไว้ว่า “ ทั่วโลกมีการตื่นตัวในเรื่องสุขภาพกันพิเศษ มีการสนใจและเอาใจใส่ในเรื่องของสุขภาพกันทั่วหน้า สำหรับประเทศไทยเราก็มีการตื่นตัวกันไม่น้อย โดยคนไทยรู้จักรักษาสุขภาพกันมาตั้งแต่โบราณการทำงานในชีวิตประจำวันของเราก็ให้เป็นการออกกำลังกายไปด้วยในตัว อาหารการกินก็ปรุงด้วยสมุนไพรทั้งสิ้น เป็นการกินอาหารพร้อม ๆ ไปด้วยกับยา การรักษาโรคด้วยสมุนไพรก็มีมาแต่โบราณ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาไทยที่ผ่านการทดลองพิสูจน์สั่งสมประสบการณ์มานาน จนยอมรับว่าใช้ได้ ” ในขณะที่เดียวกันการแพทย์แผนปัจจุบันได้กลายเป็นบริการที่แพงอย่างที่สุดไปแล้ว แพงจนทำให้กระแสเศรษฐกิจของประเทศที่พัฒนาแล้วต้องตึงตัว และเป็นบริการที่ประชากรส่วนใหญ่ของโลกไม่มีกำลังทรัพย์พอเพียงที่จะใช้บริการได้ ในหลาย ๆ ประเทศนักการเมืองตั้งหน้าตักกันถึงเรื่องค่าใช้จ่าย ที่เกิดจากการรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้ประชาชนในประเทศ ที่จะหางบประมาณที่ไหนมาจัดสรรให้ ส่วนวงการแพทย์ก็เชื่อว่าสุขภาพจะดีได้ต้องมาจากปัจจัยภายนอกร่างกาย ฝ่ายธรรมชาตินิยมก็ยืนยันว่า สุขภาพดีต้องมาจากการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติแวดล้อม (แอนดรู ไวล์, 2543, หน้า 22) จะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาไทย ความเชื่อของวงการแพทย์ และความเชื่อธรรมชาตินิยมให้ความสำคัญของการบำรุงสุขภาพ การรักษาโรค ซึ่งเป็นทางเลือกที่นอกจากการฉายาแผนปัจจุบัน ดังนั้นการพืชสมุนไพรก็เป็นทางเลือกอย่างหนึ่ง ซึ่งนอกจากจะบำรุงสุขภาพ และรักษาโรคได้แล้ว พืชสมุนไพรบางชนิดมีผลการรักษาโรคดีเทียบเท่ายาแพทย์แผนปัจจุบัน เช่น ทอมหัวใหญ่ช่วยป้องกันโรคหัวใจ และช่วยเพิ่มระดับเฮดตีแอล คอเลสเตอรอล (HDL cholesterol) ซึ่งมีประโยชน์เทียบเท่ากับยารักษาโรคหัวใจที่ดีและแพงที่สุดในปัจจุบัน เหง้าชิงชี่รักษาอาการเมารถได้ดีกว่ายาที่ดีที่สุด กระเทียมสดช่วยป้องกันเลือดแข็งตัวซึ่งนำไปสู่อาการหัวใจวายได้ดีพอ ๆ กับแอสไพลิน เป็นต้น (สรจักร ศิริบริรักษ์, 2547, หน้า 13 และ 15)

ในปัจจุบันผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรได้รับการส่งเสริมสนับสนุน ให้ผลิตจากหน่วยราชการหลายแห่ง ในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ กัน เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน และส่งเสริมการใช้วัตถุดิบในชุมชนให้เกิดประโยชน์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง แต่ปรากฏว่าชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจทั้งในด้านกฎระเบียบตามกฎหมาย และขาดวิชาการในการผลิตยาที่ดีพอ จึงพบปัญหาในการผลิตยาจากสมุนไพรในระดับชุมชนในหลายด้าน เช่น ด้านวัตถุดิบ ขาดความรู้ในการเก็บสมุนไพร การทำให้แห้ง การเก็บรักษาวัตถุดิบ ทำให้สมุนไพรเกิดการปนเปื้อนทั้งจากสิ่งสกปรกและเชื้อจุลินทรีย์ ทำให้สมุนไพรเสีย ชีวภาพ หรือเสื่อมคุณภาพก่อนเวลาอันควร และไม่มีการควบคุมคุณภาพมาตรฐานของสมุนไพร ทำให้ไม่มีความสม่ำเสมอของคุณภาพของสมุนไพร เป็นต้น(สำนักงานคณะกรรมการ

อาหารและยา, 2545 หน้า จ) ดังนั้นการนำพืชสมุนไพรมาใช้เป็นยาจึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้ผู้ใช้ ได้รู้จักวิธีการปลูก การบำรุงรักษา การเก็บสมุนไพร การรักษาสมุนไพรไม่ให้มีการปนเปื้อน สมุนไพรที่นำไปใช้ คุณภาพและความสม่ำเสมอ ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐที่ ควบคุมดูแลการผลิตและใช้ยาสมุนไพร ทั้งนี้เพื่อการใช้สมุนไพรที่เกิดประสิทธิผลต่อสุขภาพ การรักษาโรครายได้ของชุมชน และการดำรงไว้ซึ่งภูมิปัญญาไทยด้านสมุนไพรที่มีคุณค่า

จากแนวนโยบายด้านการศึกษาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้ จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ข้อ 5.1 ที่ส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้ โดย จัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้สมัยใหม่ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงประเทศ จาก ความมุ่งหมาย หลักการ แนวทางการจัดการศึกษาคามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)2545 มีเจตนารมณ์ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจทาง การศึกษาให้ท้องถิ่นและสถานศึกษาได้มีบทบาท และมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการ และความต้องการของท้องถิ่น จากเอกสารหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่น และสถานศึกษาเน้นการกระจายอำนาจให้ชุมชน สังคมมีส่วนร่วมจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นโดยเน้นเรื่อง ภูมิปัญญาไทย จากสภาพความพร้อมของชุมชนและโรงเรียนในด้านการจัดการเรียนรู้เรื่องพืช สมุนไพรที่ท้องถิ่นนิยมปลูกกัน ความสำคัญของพืชสมุนไพรที่เป็นภูมิปัญญาไทยในด้านการบำบัด โรค จากการที่แพทย์แผนปัจจุบันเป็นบริการที่ประชากรส่วนใหญ่ของโลก ไม่มีกำลังทรัพย์ พอเพียงที่จะใช้บริการ จากพืชสมุนไพรบางชนิดนอกจากจะบำรุงสุขภาพและรักษาโรคได้แล้ว บางชนิดมีผลการรักษาโรคดีเทียบเท่ายาแพทย์แผนปัจจุบัน จากความเชื่อของนักธรรมชาติ นิยมที่ยืนยันว่า สุขภาพดีต้องมาจากการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติแวดล้อม ตลอดจนผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยราชการให้ผลิตในชุมชน ท้องถิ่นได้ แต่ปรากฏว่า ชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจทั้งในด้านกฎระเบียบตามกฎหมาย และ ชาติวิชาการในการผลิตยาที่ตีพอ จึงพบปัญหาในการผลิตยาจากสมุนไพรในระดับชุมชนดังกล่าว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงหาวิธีการต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียน เช่น การทำแบบฝึก เสริมทักษะ การทำหนังสืออ่านประกอบ การทำชุดการสอน การใช้สื่อ CAI และการศึกษา นอกสถานที่ เป็นต้น ในที่สุดก็เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมพืชสมุนไพร น่าจะเป็นวิธีการ อย่างหนึ่งในการช่วยพัฒนานักเรียน โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร มีทักษะ การปฏิบัติ มีเจตคติที่ดีต่อการใช้พืชสมุนไพร และหลักสูตรฝึกอบรมดังกล่าวก็เป็นส่วนหนึ่ง ของหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งจัดเป็นชุมนุมตามความสนใจของนักเรียน ตลอดจนความพร้อม และจุดเน้นของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551(สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551, หน้า 18) มีระยะเวลาสั้นโดยใช้เวลาวันหยุดวัน

เสาร์-วันอาทิตย์ ซึ่งมีเวลาต่อเนื่องสำหรับการเรียนรู้ อีกทั้งผู้รู้ในท้องถิ่น หรือปราชญ์ชาวบ้านมีเวลาว่างสามารถร่วมจัดการเรียนรู้ ซึ่ง กระตุ้นให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ได้งายขึ้น ทำให้หลักสูตรฝึกอบรมมีคุณค่า และบรรลุวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ลดมลภาวะเป็นพิษจากสารเคมี ทำให้สุขภาพจิตสุขภาพร่างกายแข็งแรง นักเรียนรู้จักเห็นคุณค่าของทรัพยากรในท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย สร้างนิสัยการเป็นผู้ที่รู้จักการเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภคและยังสอดคล้องหลักการเศรษฐกิจพอเพียง ในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่สอนให้คนไทยทุกคนเดินทางสายกลาง รู้จักความพอเพียงหรือเพียงพอ การมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันให้ตนเองในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข ดังเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ส่งผลให้ท้องถิ่น และประเทศมีการพัฒนาด้านการศึกษา และเศรษฐกิจที่ยั่งยืนต่อไป

ความมุ่งหมายในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีความมุ่งหมายทั่วไป เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง พืชสมุนไพร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองบัวตากถาน อำเภอตากถี จังหวัดนครสวรรค์ และมีความมุ่งหมายเฉพาะดังนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง พืชสมุนไพร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองบัวตากถาน อำเภอตากถี จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง พืชสมุนไพร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองบัวตากถาน อำเภอตากถี จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง พืชสมุนไพร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองบัวตากถาน อำเภอตากถี จังหวัดนครสวรรค์
4. เพื่อประเมินผล และปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง พืชสมุนไพร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองบัวตากถาน อำเภอตากถี จังหวัดนครสวรรค์

ความสำคัญของการวิจัย

1. นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ เรื่อง พืชสมุนไพรและสามารถนำไปปรับใช้ในครอบครัว และชุมชนของนักเรียน
2. เป็นแนวทางให้ครูผู้สอนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ประเภทกิจกรรมชุมนุม นำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องพืชสมุนไพร
3. เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่องพืชสมุนไพร สำหรับครูผู้สอน หรือผู้สนใจต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรที่ศึกษาเนื้อหา และระยะเวลาในการฝึกอบรม

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือ นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนบ้านหนองบัวตากลาน อำเภอศาลาลี จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 67 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองบัวตากลาน อำเภอศาลาลี จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 18 คน โดยกลุ่มตัวอย่างนี้ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองหลักสูตรฝึกอบรมครั้งนี้

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ หลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง พืชสมุนไพร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองบัวตากลาน

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3.2.2 ทักษะการปฏิบัติ

3.3.3 เจตคติต่อการใช้พืชสมุนไพร

4. เนื้อหาที่ใช้

เนื้อหาที่ใช้ในการอบรมหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง พืชสมุนไพร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้แก่ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพืชสมุนไพร ความหมายและความสำคัญของพืชสมุนไพร ประเภทของพืชสมุนไพรที่ใช้ทำยา กลุ่มสารสำคัญในสมุนไพร กลุ่มสารพิษในสมุนไพร การเพาะปลูกพืชสมุนไพร หลักการทั่วไปในการเก็บสมุนไพร การเตรียมยาจากพืชสมุนไพร สมุนไพรที่สำคัญ และวิธีใช้ และข้อควรระวังในการใช้สมุนไพร

5. ระยะเวลา

ในการทดลองหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง พืชสมุนไพร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองบัวตากลาน อำเภอศาลาลี จังหวัดนครสวรรค์ ทำการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 ในวันเสาร์-วันอาทิตย์ ระหว่างวันที่ 27-28 ธันวาคม 2551 รวม 2 วัน ใช้เวลาทั้งสิ้น 14 ชั่วโมง

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ ซึ่งกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร เพื่อการยกวางหลักสูตรทั้งในส่วนของกาหนดจุดมุ่งหมายหลักสูตร การจัดเนื้อหาสาระการเลือก และจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการกำหนดวิธีการวัดและการประเมินผล แล้วนำไปทดลองใช้ประเมินและปรับปรุงหลักสูตร

หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง พืชสมุนไพร หมายถึง หลักสูตรฝึกอบรมพืชสมุนไพรที่มีอยู่ในท้องถิ่น หมู่ที่ 8 บ้านหนองบัวตากลาน ตำบลห้วยหอม อำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองบัวตากลาน ซึ่งประกอบไปด้วยหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง การจัดหลักสูตร การจัดเวลาเรียน สาระและมาตรฐานการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัด และประเมินผลการเรียนรู้ และเกณฑ์การผ่านหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

พืชสมุนไพร หมายถึง พืชที่ใช้ทำเป็นยารักษาโรค หรือเพื่อขับไล่ และฆ่าแมลง โดยใช้ส่วนต่างๆ ของพืชชนิดเดียว หรือหลายชนิดพร้อมกันที่ยังไม่ได้แปรรูปซึ่งอาจจะอยู่ในสภาพสดหรือแห้ง พืชสมุนไพรมีความสำคัญคือ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทั้งที่เป็นอาหาร ใช้เป็นยาป้องกันบำบัดโรค ยาขับไล่หรือปราบศัตรูพืชได้

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ที่เกิดจากการสั่งสม การเรียนรู้จากบรรพบุรุษในอดีต และได้ถ่ายทอดความรู้เหล่านั้น ผ่านไปยังลูกหลานมาจนถึงปัจจุบันในลักษณะการเชื่อมโยงความรู้ ทั้งในด้านพืชสมุนไพร เศรษฐกิจ อาชีพ วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ได้อย่างผสมกลมกลืน และมีคุณค่าในการดำเนินชีวิตของบุคคลในชุมชน หมู่ 8 บ้านหนองบัวตากลาน ตำบลห้วยหอม อำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์

นักเรียน หมายถึง ผู้ที่กำลังเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนบ้านหนองบัวตากลาน อำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง พฤติกรรมความสามารถทางสติปัญญาของนักเรียนด้านความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ และการวิเคราะห์ในเนื้อหาสาระอันเป็นผลมาจากการฝึกอบรมเรื่องพืชสมุนไพร ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยตรวจระดับความสามารถได้จากข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หรือคะแนนที่ได้จากงานที่ครูมอบหมายให้ หรือทั้งสองอย่าง

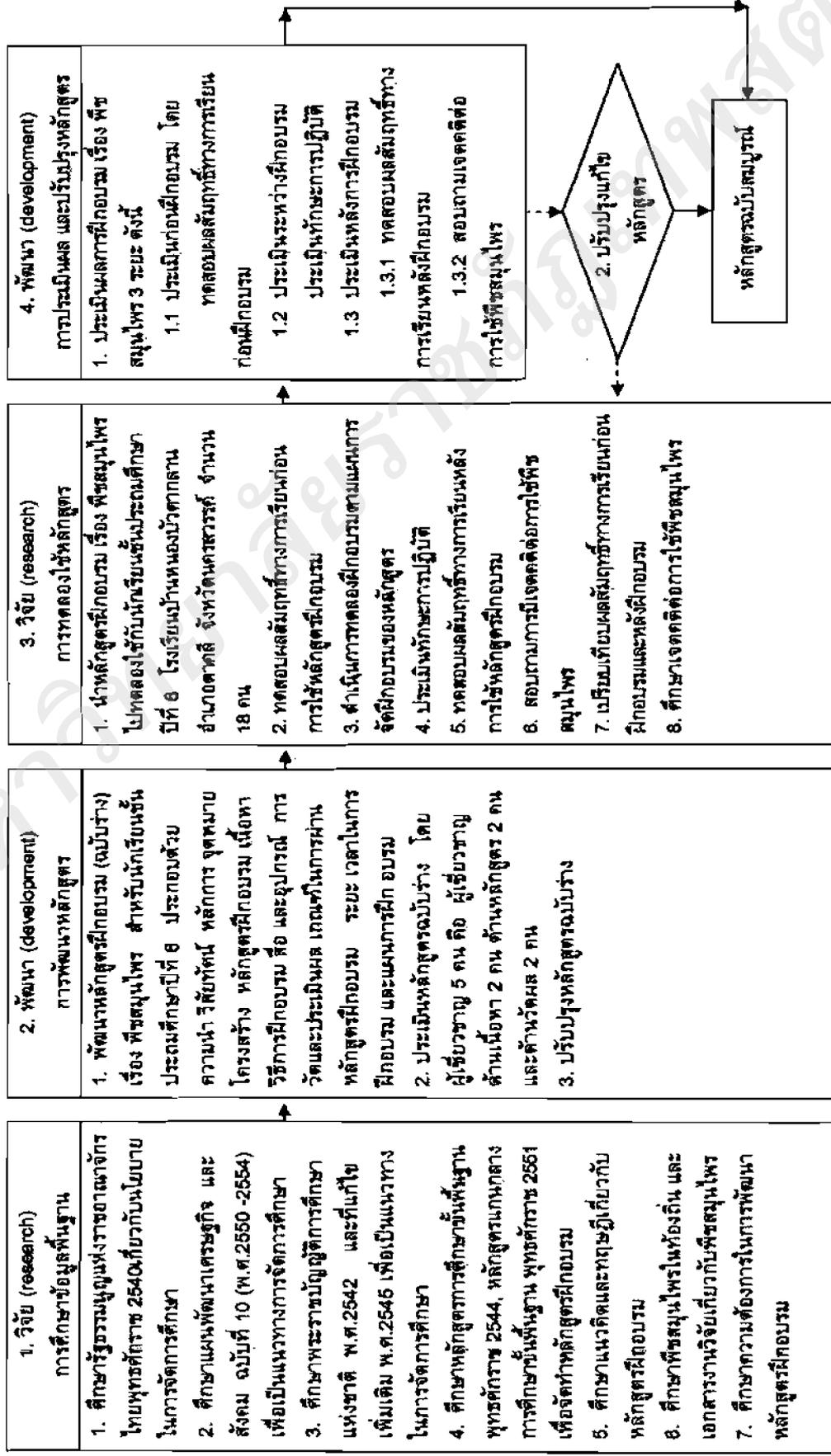
ทักษะการปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพืชสมุนไพรในท้องถิ่น การปรุงยาจากพืชสมุนไพร และการปลูกพืชสมุนไพร มาปฏิบัติอย่างมีกระบวนการ ซึ่งครอบคลุมการเตรียมพร้อมทางกาย ใจ และผลงานที่ทำเสร็จได้อย่างคล่องแคล่ว ชำนาญรวดเร็ว และถูกต้อง โดยใช้เครื่องมือแบบประเมินทักษะการปฏิบัติซึ่งวัดผลการทำงาน 5 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียม ขั้นปฏิบัติงาน ขั้นผลงาน ขั้นคุณลักษณะการทำงาน และเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

เจตคติต่อการใช้พีชสมุโนไพร หมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกด้านความรู้สึก ความคิดเห็น ความพึงพอใจต่อการใช้พีชสมุโนไพร ภายหลังจากการฝึกอบรมเรื่อง พีชสมุโนไพร สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในลักษณะที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยใช้เครื่องมือแบบสอบถามการวัดเจตคติต่อการใช้พีชสมุโนไพร และแปลความหมาย ตามระดับความรู้สึกมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

กรอบความคิดในการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง พีชสมุโนไพร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองบัวตากหลาน อำเภอตากถ้ำ จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรของทาบา (Hilda Taba, 1962, p.12) ซึ่งกล่าวถึงลำดับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรมี 7 ขั้นตอนคือ ขั้นที่ 1 วิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม ขั้นที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา ขั้นที่ 3 คัดเลือกเนื้อหาสาระที่เหมาะสมจะนำมาสอน ขั้นที่ 4 จัดลำดับเนื้อหาสาระ ขั้นที่ 5 คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ขั้นที่ 6 ลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ และขั้นที่ 7 กำหนดสิ่งที่จะประเมินและปรับปรุงหลักสูตร ศึกษาแนวคิดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) ซึ่งสุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 162-165) ได้นำเสนอ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การกำหนดจุดมุ่งหมาย ขั้นที่ 2 การเลือกและจัดประสบการณ์ และขั้นที่ 3 การประเมินผล ศึกษาลำดับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของซูครี สุวรรณโชติ(2544, หน้า 24)ซึ่งได้นำเสนอไว้คือ 1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสังคม และชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม 2. วิเคราะห์ข้อมูลที่มีความจำเป็นอันจะนำมาซึ่งการปรับปรุงหลักสูตร 3. สำรวจความต้องการและความจำเป็นของสังคม ชุมชนและผู้เรียน 4. กำหนดวัตถุประสงค์ของการให้การศึกษาให้ตรงกับความต้องการของสังคม 5. เลือกเนื้อหาวิชาที่ต้องการนำมาให้ผู้เรียนได้ศึกษาที่ตรงกับวัตถุประสงค์ 6. เลือกบุคลากรที่มีความชำนาญในเนื้อหาวิชานั้น ๆ มาร่วมจัดทำหลักสูตร 7. จัดเรียงลำดับเนื้อหาความรู้ที่ได้จากขั้นที่ 6 8. สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้ตรงกับเนื้อหาวิชาเพื่อการจัดการเรียนการสอน 9. กำหนดการประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์รายวิชา ศึกษารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเชเลอร์, และอเล็กซานเดอร์ ซึ่งโคโรดา แม้วักกิติ (2544, หน้า 25) ได้เสนอว่ามีรูปแบบดังนี้คือ 1. กำหนดเป้าหมาย 2.การออกแบบหลักสูตร 3. การนำหลักสูตรมาใช้ 4. การประเมินผล และพระมหาสมชาย ฝ้ายผาบ (2549, หน้า 24) ได้สรุปรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนคือ 1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2. การพัฒนาหลักสูตร 3. การทดลองใช้หลักสูตร และ 4. การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร จากการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว จากแนวความคิด ทฤษฎี และรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของนักวิชาการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง

พืชสมุนไพร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองบัวตากหลาน อำเภอ
ดาคี จังหวัดนครสวรรค์ โดยกำหนดรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ในลักษณะของ
การวิจัย และพัฒนา (Research and Development : R & D) โดยกำหนดเป็นแนวทางการ
วิจัยดังนี้ 1.วิจัย (Research) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2. พัฒนา (Development) การสร้าง
หลักสูตร 3. วิจัย(Research) การทดลองใช้หลักสูตร และ 4. พัฒนา (Development) การ
ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ที่เรียนตามหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง ศีขสมุนไพรร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองบัวคากลาน หลังฝึกอบรมสูงกว่า ก่อนฝึกอบรม